

UDK 316:168.522]
378:316

Primljeno: 15. 05. 2018.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Biserka Košarac

POLOŽAJ SOCIOLOGIJE KAO TEMELJNE DRUŠTVENE NAUKE NA SAVREMENOM UNIVERZITETU

Savremeni univerzitet posljednje tri decenije doživljava krupne promene. Bolonjski koncept visokog obrazovanja koji u prvi plan ističe tržišne principe doveo je do stagnacije društveno-humanističkih nauka, jer nije u saglasnosti sa principima kritičkog mišljenja koji su u osnovi ovih nauka. Od univerziteta se danas traži da budu organizovani prema tržišnom modelu poslovanja koje imperativno zateva da je znanje samo ono znanje koje donosi profit. Društveno-humanističke nauke nikada u svom razvoju nisu mogle da budu tržišno uspešne, jer je njihova priroda i uloga u društvu drugačija. Tehničko-specijalistički koncept visokog obrazovanja koji pre svega zahteva ovladavanje određenim veštinama koje su potrebne privredi zanemaruje koncept obrazovanja pojedinca i razvijanja njegovog kritičkog i slobodnog mišljenja. U radu će se razmatrati posledice koje je ovaj koncept imao na društveno-humanističke nauke, posebno na položaj sociologije kao akademske discipline na dva javna univerziteta u Republici Srpskoj: Univerzitet u Banjoj Luci i Univerzitet u Istočnom Sarajevu. Analizom će biti obuhvaćeni svi studijski programi na oba univerziteta sa ciljem da se utvrdi da li se i koliko bolonjskom reformom visokog obrazovanja u nastavnim planovima izbacuju opšteobrazovni predmeti (društveno-humanističkog tipa), konkretno sociologija. Opšta tendencija je da se na studijskim programima posebno prirodnih i tehničkih nauka ne izučavaju društveno-humanističke discipline. Iluzorno je očekivati da će pragmatičnost, pozitivizam i tržišni principi, a bez kritičkog diskursa društveno-humanističkih nauka dovesti do napretka i razvoja društva. Društvene nauke, a posebno sociologija, u sistemu visokog obrazovanja bi trebala da zauzme mnogo bolju poziciju, jer je ona jedina nauka koja je svojim teorijsko-metodološkim aparatom u mogućnosti da otkrije uzročno-posledične veze društvenih procesa i problema i da za iste ponudi rešenja.

Ključne reči: univerzitet, društveno-humanističke nauke, sociologija

1. UVOD

Savremeno društvo ubrzanim i brojnim strukturnim promjenama dovodi koncept visokog obrazovanja u potpuno nov položaj kakav do sada u istorijskom razvoju društva nije viđen. Nakon Drugog svetskog rata, širenjem i afirmacijom visokog obrazovanja, ali i zbog političkih, ekonomskih i društvenih previranja, došlo je do udaljenosti od ideje humboldtovskog modela univerziteta. Karakter univerziteta kao mesta gde deluje zajednica učitelja i učenika, gde se traga za novim znanjima i gde se neguje slobodan i kritički duh bitno je promenjen. "Nova koncepcija sveučilišta poprima industrijalizirani oblik djelovanja (svejedno je nazove li se to i drugačije: taylorizam, fordizam ili menadžerizam), uniformirajući alate (profesori), proizvodne procese (metodologiju) i proizvode (studenti). Takav oblik industrijaliziranog visokog školstva razara zajednicu učitelja i učenika, podvrgavajući ih interesima gospodarstva, trgovine i profita, a ne stjecanju znanja i putu prema zrelosti, slobodi i neovisnosti" (Kokić 2013: 425).

Celokupan sistem obrazovanja potčinjava se zahtevima neoliberalnog tržišta, a ne znanja. To dovodi do pojave da se znanje meri i izražava kroz finansijske vrednosti i da je doživelo sveobuhvatnu komodifikaciju. Profitni imperativ postavlja se kao kriterijum uspešnosti visokog obrazovanja i iz takvog stava se izvodi zahtev da nije dovoljno da se univerziteti bave naukom i obrazovanjem, već se od njih traži da se bave prodajom znanja na tržištu rada. "Kako u društvu znanja, koje koristi znanje i tehnologiju za proizvodnju gospodarske koristi, napredak ovisi o obučenosti u vještinama potrebnim suvremenom gospodarstvu, cilj odgoja je očit. U društvu znanja ono je tako alat, ali je i proizvod koji se proizvodi i kojim se trguje" (Kokić 2013: 428). Znanje je prema tome roba koja ima novčanu vrednost. Takvim opredeljenjem akcenat je stavljen na povećanje broja visokoobrazovanih, ali u onim područjima nauke koja omogućavaju uključivanje u različite poslove vezane za razvoj novih tehnologija i proizvodnju profita.

"Od univerziteta je zatraženo da u oblikovanju svojih programa traže veze izvan akademije, posebno one iz trgovine i industrije, i zatraženo je da osiguraju uticaj svojih projekata na širu društvenu zajednicu" (Barnett 2006: 561). Savremeno društvo koje se zasniva na inovacijama, transferu tehnologija, patentima i primenljivosti favorizuje određene grane nauke, one koje su ekonomski najisplativije i potencijalno donose najveći profit, odnosno one čije je performativna snaga najlakše iskazivana kroz konkretne ekonomske učinke, a to su najčešće prirodne i tehničke znanosti (Marcelić, 2015). Od univerziteta se sada traži brza proizvodnja obučenih kadrova za rad sa novim tehnologijama i za snalaženje na promenljivoj i fluidnoj tržištu rada.

U takvim okolnostima klasično univerzitetsko obrazovanje, a posebno ono društveno-humanističkog tipa gubi svoju autonomiju i vrednost po sebi. “Otuda pompeznu dijagnostičku poštapalicu da živimo u društvu znanja valja čitati u kritičkom ključu kao hibridizaciju i instrumentalno zarobljavanje znanja i sa njim povezanog obrazovanja. Znanja ima, ali nema obrazovanosti, to bi mogla biti dijagnoza našeg vremena” (Laušević 2014: 20). Primenom tržišnih mehanizama društveno-humanističke nauke dovedene su u vrlo nezavidan položaj, jer novi koncept savremenog univerziteta ne uvažava činjenicu da je to područje nauke različito po svojoj ulozi u društvu od prirodnih i tehničkih nauka.

U radu će biti analiziran položaj sociologije kao fundamentalne društvene nauke na dva javna univerziteta u Republici Srpskoj: u Istočnom Sarajevu i Banja Luci u svetlu promena koje su zahvatile kako društvo Bosne i Hercegovine tako i njegov sistem visokog obrazovanja.

2. ULOGA I ZNAČAJ DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH NAUKA U SAVREMENOM DRUŠTVU

2.1. Postsocijalistička transformacija i reforma visokog obrazovanja

Promene koje su nastale nakon pada socijalizma uslovile su tektonske poremećaje u strukturi svih društava koja su nekada bila deo socijalističke Jugoslavije. Najveći broj balkanskih zemalja, pa i Bosna i Hercegovina, zahvaćene su procesom tranzicije kao multidimenzionalnim procesom koji “duboko zahvata ekonomski, politički i kulturni podsistem globalnog društva, dok u okvirima svakodnevice on prodire u životne uslove grupa i pojedinaca, redefiniše njihove odnose, ponašanja i perspektive” (Lazić 2000: 21). BiH se već skoro tri decenije suočava sa brojnim problemima koji su posledica tranzicije i koji otežavaju razvoj i modernizaciju. “U ovom kontekstu u procesu tranzicije balkanskih društava model prosvetiteljstva ovde je zamenjen modelom tržišnog fundamentalizma koji je otvorio proces razaranja društva, demontaže socijalne države i doveo do kulturne i socijalne anomalije” (Mitrović 2008: 205).

Ovakve promene su se odrazile i na funkcionisanje čitavog obrazovnog sistema. Zbog toga se obrazovanje našlo pred novim zahtevima. “Na jednoj strani, promene treba da obezbede raskid sa nasleđenim sistemom socijalističkog obrazovanja, sa programskom strukturom, vrednosnim sistemom i modelima ličnosti koje je negovao ovaj sistem. Na drugoj strani, obrazovanje treba da se prilagodi izmenjenim

društveno-političkim i ekonomskim uslovima, globalnim težnjama i integracijama i vrednostima i principima građanskog društva” (Ivanović 2006: 74). U ovakvim društvenim uslovima pod uticajem Evropske unije i njenih birokratskih struktura svim balkanskim društvima, pa i BiH nametnuta je bolonjska reforma visokog obrazovanja. Zahtevi za stvaranjem nove koncepcije visokog obrazovanja, izraženi u Bolonjskoj deklaraciji, doveli su do promene položaja, uloge, smisla i načina delovanja visokoškolskih institucija. Ova reforma ne samo da je potekla daleko od akademskih krugova, već su nju državne vlasti nametnule univerzitetima. Ali, ni u Evropi ona nije bila proizvod autonomnog izrastanja sa univerziteta, već birokratskih struktura.

Javno proklamovan cilj bolonjske reforme bio je stvaranje jedinstvenog evropskog prostora visokog obrazovanja i tako postavljen cilj tražio je reformu kompletnog sistema visokog obrazovanja. To je za posledicu imalo menjanje suštine i karaktera univerziteta, “od generatora stvaranja kulturne i tehničke elite jednog društva u pukog proizvođača radne snage za globalno (ili evropsko) tržište” (Antonić 2012: 109). Tako se visoko obrazovanje svodi na robu, a univerziteti na tržišno orijentisane organizacije.

Dodatni problem reforme visokog obrazovanja u našem društvu jeste taj što tranzicijski procesi i izgradnja novog demokratskog društva nisu doveli do ekonomskog osnaživanja i razvoja, pa samim tim nisu dali ni zdrave preduslove za primenu bolonjske reforme. “U suštini bolonjska reforma sa svojim prioriternim ciljevima u našim uslovima nije ni mogla biti primjenjena, a ponajmanje da iznjedri očekivane rezultate po uzoru na druge evropske zemlje. Moglo bi se reći da je bolonja na naše prostore stigla u pogrešno vrijeme isto toliko koliko i na pogrešno mjesto” (Perić-Romić 2017: 7). Takođe, činjenica da se bolonjska reforma ne primenjuje na nekim najuglednijim univerzitetima najrazvijenijih društava dodatno pobuđuje sumnju u krajnji pozitivan učinak takve promene karaktera univerziteta. Zato su sasvim ispravne ocene pojedinih autora da “bolonjska reforma predstavlja, u stvari, revolucionarni zahvat kojim se, najvećim delom, poništava tradicionalni koncept modernog evropskog visokog obrazovanja” (Grujić 2009: 256), tj. da sa takvom reformom nastupa “deevropeizacija univerziteta, koja ga iznutra demolira” (Liessmann 2008: 90, 101-102).

2.2. POLOŽAJ SOCIOLOGIJE U SISTEMU VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ

Promene u visokom obrazovanju nastale kao posledica bolonjske reforme dovele su do toga da društvene i humanističke nauke imaju sve manje prostora kako na

univerzitetima tako i u širem društvenom okruženju. Stalno insistiranje da se sistem visokog obrazovanja mora prilagođavati zahtevima tržišta uslovalo je da znanje izgubi vrednost po sebi i posmatra se jedino kao roba. Takođe, kritičko, slobodno i kreativno promišljanje koje je suština društveno-humanističkih nauka potisnuto je iz javnog prostora i ocenjeno kao bezvredno i nepotrebno. U našem društvu koje obiluje brojnim problemima i protivrečnostima, a koje bi trebalo da istražuju, objasne i ponude rešenja društveno-humanističke nauke, a posebno sociologija, preovladalo je mišljenje da su te nauke neprofitabilne i nepotrebne. Sociologija kao temeljna društvena nauka izučava se na dva studijska programa: na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu i Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci. Samostalni studij sociologije započeo je na oba univerziteta relativno kasno, tek školske 2006/2007. godine i to odmah na principima bolonje. Veliko kašnjenje u osnivanju posebnog studijskog programa sociologije rezultat je pre svega burnih društvenih događaja, sa jedne strane, ali i prevladavajućeg mišljenja dela akademske zajednice i državnih struktura da je poseban studij nepotreban, te da se postojećim dvopredmetnim studijom filozofije i sociologije zadovoljavaju strukturno-razvojne potrebe društva, potrebe srednjoškolskog sistema obrazovanja i potrebe diplomiranih studenata. Postojeća struktura univerziteta i način rada potpunosti su podređeni tehničko-specijalističkom i tržišnom konceptu i u tom svetlu treba objasniti položaj sociologije.

Problem sa kojim se suočavaju oba studijska programa jeste drastično smanjivanje broja svršenih srednjoškolaca koji upisuju sociologiju iz godine u godinu. Mere koje propisuje Ministarstvo prosvjete Republike Srpske, a koje zahtevaju da minimalan broj studenata na studijama društveno-humanističkih nauka bude 30, sociologiji i drugim naukama ne idu u prilog. Takva orijentacija dovela je do neprimerene i nedostojanstvene borbe za "pridobijanje" studenata, a što se pokazalo pogubnim po kvalitet nauke i nastave, jer radikalno snižava kriterijume i dovodi do banalizacije i obezvređivanja ciljeva visokog obrazovanja. Sami principi bolonjske reforme promovišu rasterećenje studenata bespotrebnog znanja, odnosno radikalno sužavanje nastavnih programa, naglasak na kvantifikaciji, a ne na kvalitetu nastavnih programa što dovodi do spuštanja kriterijuma za prolaznost studenata, i što u krajnjoj liniji vodi urušavanju kvaliteta kompletnog visokog obrazovanja. To se posebno odnosi na položaj sociologije na drugim studijskim programima. Poznata je i opšte je prihvaćena vrednost da su na studijama bilo koje nauke delom zastupljeni i opšteobrazovni predmeti, pa i sociologija. Svedoci smo da se sociologija izbacuje iz nastavnih programa, smanjuje joj se fond časova ili dobija status izbornog predmeta. To se ne dešava samo na studijama prirodnih i tehničkih nauka, već i na nekim humanističkim i društvenim naukama.

Na fakultetima i studijskim programima Univerziteta u Banjoj Luci nastavnog predmeta sociologija ili nema, ili je sveden na izborni predmet. Na Akademiji umjetnosti na smeru likovne i dramske umetnosti nema nijedne sociološke discipline, dok se na smeru muzička umetnost izučava sociologija umetnosti, ali samo kao izborni predmet. Na Prirodno-matematičkom, Mašinskom, Tehnološkom i Rudarskom fakultetu u nastavnim planovima nema sociologije. Na Elektrotehničkom fakultetu sociologija je u statusu izbornog predmeta. Na Fakultetu bezbednosti i Pravnom fakultetu sociologija je zastupljena sa jednim obaveznim predmetom. Na Ekonomskom fakultetu sociologija je u statusu izbornog predmeta. Znajući da su sve ekonomske pojave i procesi duboko društveno uslovljeni smatramo da će svršeni studenti ostati uskraćeni za znanja koja bi im u mnogome pomogla da objasne i projektuju ekonomske procese. Ono što je posebno zanimljivo je da se na Filološkom fakultetu (srpski jezik i književnost, nemački jezik i književnost, engleski jezik i književnost, ruski jezik i književnost, italijanski jezik i književnost, francuski jezik i književnost) ne izučava nijedna sociološka disciplina, iako jezici postoje samo u društvu, a na nastanak književnih dela direktan uticaj ima društveni kontekst. Takođe, na Filozofskom fakultetu sociologija, što je potpuno nerazumljivo, nije zastupljena na studijskim programima filozofije, istorije i psihologije, dok je na studiju pedagoigije zastupljena kroz discipline sociologija obrazovanja i sociologija porodice.

Slična situacija je i na Univerzitetu u Istočnom Sarajevu. Na Akademiji likovnih umetnosti, Poljoprivrednom, Elektrotehničkom i Mašinskom fakultetu nema nijednog sociološkog predmeta. Na ostalim fakultetima sociologija je zastupljena na sledeći način: Muzička akademija (jedan predmet), Pravni fakultet (jedan predmet), Ekonomski (dva predmeta), Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta (jedan predmet), Saobraćajni fakultet (jedan predmet). Na studijama filoloških nauka na Univerzitetu u Istočnom Sarajevu (srpski jezik i književnost, nemački jezik i književnost, ruski jezik i književnost, kineski jezik i književnost, engleski jezik i književnost), kao što je slučaj i u Banja Luci, ne izučava se nijedna sociologija. Na studijskom programu istorije nema nijedne sociološke discipline. Na studijskim programima psihologije i pedagogije po jedan predmet.

Ovakvo stanje jeste posledica reformi obrazovanja, globalnih društvenih procesa, zakasnelog institucionalnog razvoja sociologije u Republici Srpskoj, ali nam pokazuje i da “otpori racionalnom, sociološkom razumevanju sveta nisu nestali. Ovaj put se otpori javljaju kao izraz uskosturčnih, ideoloških osporavanja, bez obzira da li je reč o biomedicinskom, tehničko-tehnološkom, organizaciono-ekonomskom, ili lingvističko-jezičkom pogledu na stvarnost modernog obrazovanja” (Milošević 2010: 432).

Na univerzitetima se promoviše sticanje veština i razvoj različitih kompeticija koje će biti konkurentne na tržištu, a zanemaruje se kritičko mišljenje koje je u osnovi sociologije. “Sociologija ima potrebu da progovara i naučno razotkriva složene procese, kao i sile političke i ekonomske dominacije koje čovjeka i društvo podvode šabloniziranim matematičkim i tehnokratskim kvantitativnim strukturama, a koje su u službi profita. Na osnovu ove konceptualizacije sociologija se čak i doživljava kao nepoželjna nauka, jer ako istrajava na navedenom premetnom konceptu, ona mora gotovo uvijek biti u suprotnosti sa vladajućim establišmentom” (Perić-Romić 2017: 15).

U društvima koja prolaze kroz višedecenijsku krizu i koja teže ekonomskom oporavku i razvoju, kao što je naše, potrebna su racionalna saznanja sociologije. U tom smislu sociologija kao nauka treba da dobije bolji status i ulogu u društvu, jer jedino ona može da otkrije uzročno-posledične veze između pojava i da ponudi rešenja za nagomilane društvene probleme. Svako marginalizovanje sociologije i drugih društveno-humanističkih nauka znači ukidanje kritičkog i slobodnog promišljanja zarad pragmatizma i aplikativnog znanja.

Uloga i pozicioniranje sociologije u društvu i obrazovnom sistemu svakako da zavisi od državnih struktura, ali i od stručne javnosti. Akademska zajednica sociologa svojim istraživanjima i rezultatima treba da unapredi pojedine segmente društva i samim time poboljša položaj sociologije i obezbedi značajniju ulogu sociologa u društvu.

3. ZAKLJUČAK

Savremeno društvo i obrazovanje zasnovani na konceptu profita i konkurentnosti dovode u veoma nezavidan položaj društveno-humanističke nauke, pa i sociologiju. Brojni teoretičari kritikuju način sprovođenja reforme visokog obrazovanja, ali i posledice do kojih je ta reforma dovela. “Začuđujuće je u najmanju ruku da u društvu koje drži do toga da je demokratsko, reforma visokog obrazovanja biva izvršena deklaracijom. Tako ozbiljan društveni posao kao što je preustrojstvo najvišeg obrazovanja sprovedeno je bez ikakve rasprave, što se u prethodnim našim nedemokratskim sistemima po pravilu nije dešavalo” (Milosavljević 2011: 97). Reformom su bitno izmenjeni principi tradicionalnog univerziteta i to je najvidljivije kroz analizu nastavnih planova i programa.

Došlo je do dezintegracije predmetnih celina na posebne kurseve, izvršeno je redukovanje programskih sadržaja i literature iz opšteg obrazovanja, posebno sociologije.

“Univerzitet sve više školuje jednodimenzionalne stručnjake. Po pravilu, to su ljudi tehnokratske pragmatične orijetacije, nesposobni da razviju kritičku samosvest. Ovakvi kadrovi su zarobljenici uma uskih profesija, bez razvijenog šireg pogleda na svet i kritičkog odnosa prema stvarnosti/savremenosti” (Mitrović 2011: 38).

Sociologija, kao temeljna društvena nauka, ne uklapa se u koncepciju dehumanizovanog savremenog društva, jer otkriva mehanizme dehumanizacije i ukazuje na njene uzroke. Takođe, za modernu ekonomiju bitni su pojedinci, njihove veštine i postizanje većeg profita, za sociologiju važno je pojedinca osposobiti kako za rad, tako i za kritičko, slobodno i kreativno promišljanje sveta u kome živi. Zato očekivati da sociologija i druge društvene nauke budu profitabilne potpuno je pogubno kako za te nauke, tako i za društvo. To bi značilo odricanje sociologije od vlastitog predmeta istraživanja. Znanje koje se razvija i stiče u okviru društveno-humanističkih nauka trebalo bi da bude, umesto roba, potencijal za tematizovanje društvenih problema, ali i javno dobro.

Savremene društveno-humanističke nauke su danas na raskršću, kao i savremeno društvo. Zato i Giroux, razmatrajući dugotrajne procese koji su promenili univerzitet kao instituciju, poziva na vraćanje tradiciji univerziteta kao jednog od prostora javne misli i kritike (Giroux, 2009). Razvoj po meri čoveka i njegovih potreba ne može se ostvariti bez kvalitetnog obrazovanja i univerziteta kao mesta gde kritička i kreativna naučna saznanja nastaju. Opstanak društveno-humanističkih nauka, pa i sociologije, zavisi od predmetnog očuvanja i pružanja naučnih odgovora na izazove savremenog društva. S obzirom da je obrazovanje veoma važan činilac modernog demokratskog društva kritički sociološki pristup treba da otvori vidike sa onu stranu svake ideologije i time doprinese interesima razvoja društva i svim akterima društvene strukture.

LITERATURA

1. Antonić, Slobodan (2012), *Loša beskonačnost: Prilozi sociologiji srpskog društva*, Službeni glasnik, Beograd
2. Barnett, Roland (2006), “Universities in a Fluid Age”, U: Randall, Curren (eds): *A Companion to the Philosophy of Education*, Blackwell Publishing, Malden, MA, 561-568
3. Giroux, Henry (2009), “Democracy’s Nemesis. The Rise of the Corporate University”, *Cultural Studies: Critical Methodologies*, Vol. 9, No. 5, 669-695
4. Grujić, Đorđe (2009), “Jedan pogled na ideološki okvir bolonjske reforme visokog obrazovanja”, *Norma*, Vol. 14, br. 3, 255-262

5. Ivanović, Stanoje (2006), *Društveni razvoj i obrazovanje*, Učiteljski fakultet, Beograd
6. Kokić, Tonći (2013), "Industrijalizacija sveučilišta i dehumanizacija", *Filozofska istraživanja*, Vol. 33, broj 3, 425-432
7. Laušević, Savo (2014), "Obrazovanje u društvima kontrole", *Sociološka luča*, Vol. VIII, br. 1, 18-26
8. Lazić, Mladen (2000), *Račji hod. Srbija u transformacijskim procesima*, Filip Višnjić, Beograd
9. Liessmann, Konrad Paul (2008), *Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja*, Jasenski i Turk, Zagreb
10. Marčelić, Sven (2015), "Suvremeni modeli sveučilišta i njihova kritika u društvenim znanostima", *Socijalna ekologija*, Vol. 24, br. 1, 41-62
11. Milosavljević, Ljubinko (2001), "Čemu škole ili Kako je visoko obrazovanje izneverilo demokratiju i osiromašilo duše današnjih studenata", *Nacionalni interes*, Vol. XII, Br. 3, 87-102
12. Milošević, Božo (2010), "Sociologija na Univerzitetu u Novom Sadu: institucionalni razvoj i institucionalne prepreke", *Teme*, Vol. XXXIV, br. 2, 421-445
13. Mitrović, Ljubiša (2008), *Geokultura razvoja Balkana, identitet i kultura mira*, Filozofski fakultet, Centar za sociološka istraživanja, Niš
14. Mitrović, Ljubiša (2011), "Univerzitet i društvene promene danas", *Nacionalni interes*, Vol. XII, Br. 3, 33-47
15. Perić-Romić, Ranka (2017), "Potreba održivosti društvenih i humanističkih nauka u svetlu društvenih promjena: osvrt na sociologiju", *Sociološki godišnjak*, Vol. XII, br. 12, 5-19

THE STATUS OF SOCIOLOGY AS A FUNDAMENTAL SOCIAL SCIENCE AT MODERN UNIVERSITY

Summary:

The modern university is a subject to notable changes during three previous decades. The Bologna concept of higher education is primarily focused on market principles and thus has caused stagnation in the field of social sciences and humanities, because the principle is not in accordance with the principles of critical thinking, which is a base of these sciences. Nowadays university is expected to be organised

according to the model of market business, and this model requires that the knowledge is a profitable category. Social sciences and humanities have never been able to be successful within market and commercial framework because their nature and role in the society is quite different. Technical and specialist concept of higher education is primarily concerned with the necessity of acquiring of certain skills necessary for economy and neglects the concept of education of an individual and development of his/her critical and free thinking. In this paper we will consider the consequences this concept have had on social sciences and humanities, especially regarding the position of Sociology as an academic discipline at two public universities in the Republic of Srpska: University of Banja Luka and University of East Sarajevo. We will analyze all study programs from these two universities in order to check how the Bologna reform of higher education in syllabi neglects general educational subjects like Sociology. The general tendency is that study programs, especially natural and technical sciences, do not offer disciplines from social sciences and humanities. It is illusory to expect that pragmatism, positivism and market principles without critical discourse of social sciences and humanities lead to advancement and development of the society. Social sciences, especially Sociology, should have a much better position in the system of higher education because it is the only science whose theoretical and methodological apparatus is able to detect causal connections of social processes and problems and to offer solution for them as well.

Key Words: University, social sciences and humanities, sociology

Adresa autora

Authors' address

Biserka Košarac

Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu

bkosarac@hotmail.com